

عوامل تعیین کننده موفقیت ازدواج: یک مطالعه کیفی

تاریخ دریافت: ۹۱/۶/۵

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۱/۱۰

* پرویز کریمی ثانی

** کبری احيائي

*** دکتر معصومه اسماعیلی

**** دکتر محمدرضا فلسفی نژاد

چکیده

هدف اصلی پژوهش، شناسایی عوامل فردی، خانوادگی، فرهنگی-اجتماعی، عوامل مربوط به ارتباط و عوامل معنوی پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق در بین زوج‌های شهر تبریز بود. طرح پژوهش از نوع روش کیفی (گراند تئوری) است. جامعه آماری شامل زوج‌های موفق تبریز در زندگی زناشویی بودند. در وهله اول ۴۰ نفر از زوج‌ها مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت شهر تبریز به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. جهت اعتباریابی اطلاعات پژوهش کیفی، ۱۰ زوج موفق و ۲۰ زوج مطلقه به شیوه تصادفی از همان جامعه آماری انتخاب شدند. ابزارهایی نظیر مصاحبه نیمه ساختاریافته، مقیاس سازگاری زن و شوهر و نگرش‌سنج تدوین شده جهت ارزیابی اعتبار مؤلفه‌های ازدواج موفق استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که به ترتیب اولویت عواملی نظیر ۱- عوامل مربوط به ارتباط زوج‌ها (زناشویی)، ۲- عوامل فردی و شخصیتی، ۳- عوامل

* دانش‌آموخته دکتری رشته مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

** ** استادیار دانشگاه علامه طباطبایی

** کارشناس ارشد مشاوره، مشاور مدرسه

*** ** استادیار دانشگاه علامه طباطبایی

اخلاقی و معنوی، ۴- عوامل فرهنگی و اجتماعی و ۵- عوامل خانوادگی، پیش‌بینی‌کننده مؤثر بر ازدواج موفق در بین زوج‌های تبریز است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که انتخاب همسر بیشتر توسط خود فرد و از طریق آشنایی و آگاهی خانواده صورت گرفته و خانواده‌ها نقش حامی، راهنما و در بعضی از مواقع نقش مطیع را داشته‌اند. در تمام موارد بر مسائل اخلاقی به ویژه اخلاق نیکو و صداقت تأکید شده است. بر توانایی تأمین هزینه‌های مالی و همسانی فرهنگی نیز توجه گردیده است. فردگرایی در زندگی زناشویی کمتر دیده می‌شود و زوج‌ها بیشتر بر تعامل توأم با انعطاف‌پذیری، پشتیبانی از یکدیگر و بالا بردن میزان قدرت‌سازگاری تأکید کرده‌اند. اگرچه زوج‌ها به سوی خانواده هسته‌ای گرایش پیدا کرده‌اند اما همچنان ارتباط خویش با والدین و احترام به آنها را حفظ نموده‌اند. البته میزان ارتباط با خویشاوندان بسیار محدود شده است. بر این اساس جهت ارتقاء کیفیت زندگی زناشویی، دستیابی به ازدواج موفق و برگزاری دوره‌های مشاوره قبل از ازدواج می‌توان از مؤلفه‌های به دست آمده استفاده کرد.

واژگان کلیدی: عوامل پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق (عوامل خانوادگی، فرهنگی - اجتماعی، زناشویی، شخصیتی و معنوی)، ازدواج موفق، گراند تئوری

مقدمه

تحقیقات نشان داده است تعداد زیادی از مشکلاتی که زوج‌ها در ازدواج‌شان تجربه می‌کنند به خاطر عدم آمادگی کافی قبل از ازدواج است. به دلیل افزایش میزان طلاق و نیز افزایش میان‌خسونت‌های خانگی، محققان زیادی تلاش نموده‌اند راه‌هایی را جهت کمک به ازدواج‌های پایدار و رضایت‌بخش فراهم نمایند. براساس دیدگاه هاوکینز^۱ و همکاران (۲۰۰۴) یکی از روش‌های تعیین محتوا و فعالیت‌های مشاوره قبل از ازدواج توجه به عوامل پیش‌بینی‌کننده قبل از ازدواج در مورد پیش‌بینی کیفیت زندگی زناشویی و ازدواج موفق است.

پژوهش حاضر براساس این شیوه به ارائه الگوی مشاوره قبل از ازدواج پرداخته است. این الگو متأثر از شیوه برنامه غنی‌سازی/آمادگی است. زیربنای نظری این برنامه براساس این فرض استوار است که کیفیت روابط زناشویی و ازدواج موفق می‌تواند از طریق عوامل قبل از ازدواج پیش‌بینی شود (السون و السون - سیگ^۲، ۱۹۹۹). رویکرد پیشگیرانه این برنامه

1. Hawkins

2. Olson & Olson-Sigg

بر شناسایی عوامل مرتبط با موفقیت زناشویی، ارزیابی زوج‌ها در مورد آن عوامل، ارائه بازخورد زوج‌ها و تمرین‌های ارائه شده جهت کمک به زوج‌ها در مواجهه با حیطه‌های مشکل‌می‌پردازد. یکی از نقاط ضعف برنامه غنی‌سازی توجه کمتر به عوامل بافتی است. بازنگری برنامه‌های مشاوره قبل از ازدواج نیز نشان می‌دهد که یکی از ضعف‌های عمده این برنامه عدم توجه به عوامل بافتی نظیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی و ننگ‌جاندن مهارت‌های متناسب با آنها برای زوج‌ها است (چایلدز^۱، ۲۰۰۹). در پژوهش حاضر تلاش خواهد شد این ضعف با توجه به نتایج کارآمد الگوی ارتباط^۲ با تأکید بر عوامل مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی- فرهنگی، معنوی و عوامل مربوط به زوج‌ها و سایر عواملی که از طریق روش نظریه مینا به دست می‌آیند جبران گردد. الگوهای مختلفی نظیر الگوی ارتباط، الگوی نامزدی^۳ (شیفیلد^۴، ۲۰۰۸)، الگوی رهایی از ابهام^۵ و الگوی آشفتگی اضطراری^۶ (آلدر^۷، ۲۰۰۵) به تبیین عوامل مربوط به ازدواج موفق، دوره نامزدی، ارتباط موفق و کیفیت زندگی زناشویی پرداخته‌اند. در طول ۵۰ سال از پژوهش و تحقیق در زمینه پیش‌بینی کیفیت و ثبات زندگی زناشویی، از میان الگوهای مذکور، جامع‌ترین الگو، الگوی ارتباط است (باسبی و تاناگوشی^۸، ۲۰۰۰). نتایج الگوی ارتباط براساس یک رویکرد رشدی بومی است با توجه به این‌گو چهار مجموعه عمده از عوامل قبل از ازدواج می‌توانند پیش‌بینی‌کننده کیفیت زندگی زناشویی باشند. این عوامل عبارتند از: عوامل فردی، عوامل خانوادگی و خویشاوندی، عوامل زناشویی و عوامل مینا- بافتی با توجه به اینکه الگوی ارتباط از لحاظ حمایت پژوهشی و نظری در مورد ارتباط قبل از ازدواج جامع و وسیع است در تعیین عوامل کلی در پژوهش حاضر می‌تواند یک راهنمای ارزشمند باشد. هماهنگی در زمینه‌های عمده نظیر باور معنوی، فعالیت مذهبی، آداب و رسوم خانوادگی، رویکرد کلی نسبت به زندگی، فعالیت‌های مربوط به نگهداری کودک و مدیریت مالی، میزان شادی و موفقیت را در ازدواج افزایش می‌دهد. افرادی که از دو نژاد مختلف با هم ازدواج می‌کنند باید خواسته‌ها و عقاید خانواده‌هایشان را قبل از تصمیم‌گیری در نظر بگیرند (الدرز^۹، ۲۰۰۵).

1. Childs

3. courtship model

5. disillusionment model

7. Alder

9. Elders

2. RELATE

4. Sheffield

6. emergent distress model

8. Busby & Tanaguchi

در کشور ما آمارها نشان می‌دهد در سال ۱۳۸۷ از بین ۴۸۶۷۳ مورد ازدواج در استان آذربایجان شرقی ۵۰۴۶ مورد منجر به طلاق شده است. اما در سال ۱۳۸۸ از بین ۴۷۴۰۱ مورد ازدواج در همین استان نزدیک ۵۹۵۷ مورد منجر به طلاق شده است، که بیانگر افزایش میزان طلاق و ازدواج‌های ناموفق در این استان است. از این میان ۶۴ درصد زنان و ۴۹ درصد مردان عدم تفاهم را علل طلاق دانسته‌اند، ۷۱ درصد انتخاب‌ها خودگزینشی و بدون مشورت بوده است، ۲۹ درصد زوج‌ها عدم آموزش را علل طلاق مطرح نموده و ۲۶ درصد آنها نیاز به مشاوره را به عنوان نیاز عمده برای ازدواج مطرح نمودند (سازمان ثبت احوال آذربایجان شرقی، ۱۳۸۸). عوامل مختلف دیگری نظیر دخالت دیگران، مسائل اقتصادی، اعتیاد، بالا بودن تحصیلات، عدم تطابق فرهنگی، خیانت، ازدواج نمودن به خاطر اجتناب از پیر شدن به عنوان عوامل عمده طلاق از دیدگاه زوج‌ها مطلقه مطرح شده است. بر این اساس نبود یک الگوی جامع بومی در جهت شناسایی عوامل مؤثر بر ازدواج موفق باعث سردرگمی افراد و افزایش استرس ازدواج در آنها می‌شود. مجرد ماندن طولانی، ازدواج‌های ناموفق، آشفتگی‌های مختلف دیگر و افزایش میزان طلاق به ویژه در سال‌های اولیه ازدواج در استان آذربایجان شرقی به ویژه شهر تبریز ضرورت توجه به ایجاد یک الگوی جامع در زمینه شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق متناسب با فرهنگ و نیازهای زوج‌ها ایجاد می‌نماید. با توجه به اینکه وجه مشترک مطالعات مربوط به ازدواج و سایر پژوهش‌های داخلی که در این حوزه انجام شده این است که غالباً با روش‌شناسی کمی، تکنیک پیمایش و به طور مقطعی به بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج موفق پرداخته و عمدتاً ماهیت نگرش‌سنجی داشته‌اند. چنین مطالعاتی به علت کمی بودن، قادر به کشف و تفسیر فرآیندهای بازاندیشی و پیامدهای آن نبوده‌اند. پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی گراند تئوری، البته با تکیه بر تفسیر زوج‌ها می‌تواند تکمیل‌کننده کارهای پیشین و ارائه‌کننده یک الگوی کاملاً بومی در زمینه شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق در قبل از ازدواج باشد. بر این اساس، سؤالی اصلی پژوهش این است که کدام عوامل فردی، خانوادگی، فرهنگی-اجتماعی، ارتباطی و معنوی پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق در بین زوج‌ها شهر تبریز هستند؟

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش کیفی استفاده شده است. با توجه به اینکه هدف اصلی این مطالعه - با اتخاذ رویکرد تفسیری - آن است که با نگاه از درون (رویکرد امیک^۱) به بررسی موضوع عوامل پیش‌بینی‌کننده قبل از ازدواج بر احتمال افزایش ازدواج موفق از دیدگاه زوج‌ها بپردازد، لذا روش‌شناسی کیفی به عنوان روش‌شناسی غالب و روش نظریه زمینه‌ای جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها انتخاب شده است. نظریه زمینه‌ای در سال ۱۹۶۷ توسط گلاسر و استروس^۲، به جامعه علمی معرفی شد. در روش نظریه زمینه‌ای، جمع‌آوری، تحلیل داده‌ها و نظریه‌ای که احتمالاً به دست می‌آید، با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند. محقق با نظریه‌ای پیش‌انگاشته، شروع نمی‌کند، ترجیحاً با حوزه‌ای از مطالعه شروع می‌کند و اجازه می‌دهد که نظریه به وسیله داده‌ها ظهور کرده و خلق شود (گلاسر، ۲۰۰۱). برای انتخاب نمونه پژوهشی در وهله اول ۴۰ نفر از زوج‌ها مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت شهر تبریز انتخاب شدند. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و با استفاده از معیار اشباع نظری در مورد تعداد نمونه‌ها تصمیم‌گیری شد. براساس این معیار، زمانی که به این نتیجه رسیدیم که انجام بیشتر مصاحبه و مشاهده، اطلاعات بیشتری در اختیار نمی‌گذارد و صرفاً تکرار اطلاعات قبلی است، گردآوری اطلاعات متوقف گردید. موفق بودن و شاد بودن زوج‌ها متأهل به صورت خودتعریفی (گزارش شخصی) و براساس چارچوب نظریه پدیده‌شناسی به دست آورده شد. براساس دیدگاه پدیده‌شناسی باید به زوج‌ها اجازه بدهیم تا قضاوتگر نهایی در مورد موفقیت زناشویی خودشان باشند. در عین حال به منظور انتخاب دقیق‌تر زوج‌ها موفق از مقیاس سازگاری زن و شوهر (DAS) نیز استفاده شد. همچنین نمونه مورد نظر از بین زوج‌های که در دهه ۱۳۸۰ (از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۸۸) ازدواج کرده و بیش از یک سال از ازدواج‌شان می‌گذرد انتخاب شدند. بعد از مشخص شدن مؤلفه‌ها، جهت اعتباریابی آنها ۲۰ زوج مطلقه مراجعه‌کننده به دادگاه‌های تبریز و ۱۰ زوج موفق از همان جامعه مورد نظر به طور تصادفی انتخاب شدند. علت انتخاب متفاوت زوج‌ها موفق و مطلقه، معیار اشباع نظری بوده است.

1. emic approach

2. Strauss & Glaser

تکنیک عمده مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه استاندارد یا نیمه ساختاریافته^۱ است. هر مصاحبه توسط نوار صوتی ضبط و سپس رونویسی شد و رونویس‌ها به طور دقیق بازنگری و راهنمایی لازم را برای مصاحبه‌های بعدی فراهم می‌آورد. این فرآیند تا مرحله اشباع نظری ادامه داشت. محتوای سؤالات مصاحبه به طور کلی در زمینه مواردی نظیر خصوصیات و عوامل مؤثر در انتخاب همسر، نظر و نقش والدین و خانواده در مورد ازدواج زوج‌ها، میزان آمادگی فرد در زمینه‌های مختلف برای ازدواج، میزان تشابه و تفاوت با همسر، تأثیر خصوصیات شخصیتی فرد و همسرش در هنگام ازدواج، شناسایی خصوصیات فردی و اجتماعی زوج‌ها در انتخاب همسر، شناسایی عوامل اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر ازدواج و نحوه تعامل زوج‌ها در این زمینه‌ها در هنگام ازدواج، تعیین میزان همسانی مذهبی و نحوه تعامل زوج‌ها در این زمینه بود. به منظور انتخاب افراد نمونه پژوهش علاوه بر استفاده از روش خودگزارشی زوج‌ها در مورد موفقیت‌آمیز بودن ازدواج‌شان جهت دقیق‌تر بودن انتخاب نمونه مورد نظر از مقیاس سازگاری زوج‌ها استفاده شد. این مقیاس یک ابزار ۳۲ سؤالی برای ارزیابی کیفیت رابطه زناشویی از نظر زن و شوهر یا هر دو نفری است که با هم زندگی می‌کنند (ثنائی، ۱۳۷۹). این مقیاس در سال ۱۹۷۶ توسط اسپانیر، برای سنجش میزان سازگاری زوجی (زن و شوهر) تهیه شده است. کل مقیاس دارای آلفای کرونباخ ۰/۹۶ است که از همسانی درونی قابل توجهی حکایت دارد (اسپینر، ۱۹۷۲؛ به نقل از ثنائی، ۱۳۷۹). روایی^۲ این مقیاس ابتدا با روش‌های منطقی روایی محتوایی بررسی شده است. این مقیاس از روایی همزمان نیز برخوردار است و با مقیاس رضایت زناشویی (لاک-والاس)^۳ همبستگی دارد (ثنائی، ۱۳۷۹). برای رسیدن به معیار قابلیت اعتماد (معادل اعتبار و روایی در تحقیقات کمی)، از سه تکنیک متعارف و بسیار مرسوم استفاده به عمل آمد که عبارتند از: اول، کنترل یا اعتباریابی توسط اعضاء، در این روش از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا یافته‌های کلی را ارزیابی کرده و در مورد صحت آن نظر دهند. بدین صورت که تفسیر مصاحبه‌ها که به صورت بیست و پنج بند بود به ۲۰ زوج مطلقه و ۱۰ زوج موفق داده شد و زوج‌ها اکثر نتایج تفسیری را تأیید و براساس نظرات زوج‌ها در بعضی از بندها تغییراتی ایجاد گردید. البته مجدداً نظر زوج‌ها را

1. semi-structured

2. validity

3. lock-wallace marital adjustment scale

درباره سایر عوامل دخیل در ازدواج موفق پرسیده شد که باز مطابق همان مطالب تفسیری به دست آمده بود. دوم، مقایسه‌های تحلیلی، در این روش، به داده‌های خام رجوع شد ساخت‌بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردید. سوم، استفاده از تکنیک ممیزی، در این زمینه، ۴ متخصص در کار نظریه زمینه‌ای، بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقولات نظارت داشتند.

به طور کلی جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات، مراحل انجام گراند تئوری از جمله تدوین پرسش‌های پژوهش، گردآوری داده‌ها، کدگذاری داده‌ها در سه مرحله، کدگذاری باز، کدگذاری محوری، کدگذاری انتخابی، نوشتن یادداشت تحلیلی: ثبت اندیشه‌ها و تفسیر خود از داده‌ها و نگارش و تدوین تئوری در پژوهش حاضر انجام شد.

یافته‌های پژوهش

در مرحله اول پژوهش به روش گراند تئوری، مجموعاً ۴۰ نفر به عنوان مشارکت‌کننده از بین زوج‌های موفق مورد مصاحبه قرار گرفتند که به دلیل عدم همکاری هر دو نفر از زوج‌ها و با توجه به ماهیت سؤالات و هدفمند بودن نمونه‌گیری، فقط با یکی از زوج‌ها در هر خانواده مصاحبه صورت گرفت از این بین با ۳۵ زن و ۵ مرد به صورت فردی مصاحبه به عمل آمد. علت اینکه میانگین مدت ازدواج آنها بالای ۴ سال بود. سایر مشخصات آنها در جدول شماره (۱) به صورت ذیل بیان شده است.

جدول ۱ - خصوصیات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

جنسیت	میانگین سن	میانگین اختلاف سنی	میانگین سال‌های ازدواج	نحوه آشنایی	میانگین ماه‌های آشنایی	تحصیلات	تعداد فرزند
زن	۲۶/۵۸	۲/۶۶	۴/۹۶	نسبت رفت و هم‌دانشگاهی معرفی خانوادگی آمد دیگران	۶ ماه	پایین‌تر از لیسانس فوق لیسانس	فأقد فرزند ۲ فرزند یا بیشتر
مرد	۳۰/۵۴					۹ ۵۱ ۱۰ ۶	۹ ۲۳ ۲۳ ۸

در پژوهش حاضر در اکثر موارد دیدگاه زوج‌ها مطلقه و زوج‌ها موفق مشابه هم بود. بعد از تجزیه و تحلیل و استنباط به دست آمده از داده‌ها و مقایسه نظرات زوج‌ها موفق و زوج‌ها مطلقه عوامل مؤثر بر ازدواج موفق در بین زوج‌های تیریز به ترتیب اولویت و تأثیرگذاری شامل: ۱. عوامل مربوط به ارتباط زوج‌ها، ۲. عوامل فردی و شخصیتی، ۳. عوامل اخلاقی و معنوی، ۴. عوامل فرهنگی و اجتماعی و ۵. عوامل خانوادگی بود. هر یک از این عوامل دارای زیرمجموعه‌های مختلفی بودند که به یافته‌های به دست آمده در هر یک از آنها پرداخته می‌شود.

۱. عوامل خانوادگی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در ازدواج موفق چیست؟

در زمینه عوامل پیش‌بینی‌کننده مؤثر در انتخاب همسر، براساس جدول شماره (۲)، از بین ۹۵۳ کد آزاد استخراج شده در کل پژوهش ۸۹ کد آزاد به عوامل خانوادگی اختصاص پیدا کرده است. که در قالب ۳ مقوله عمده قرار گرفتند. این مقولات عمده عبارت بودند از: طبقه و فرهنگ خانواده، شناخت کافی از خانواده همسر و تعهد فرد نسبت به خانواده. در زیر به اختصار به هر یک از این مقولات پرداخت می‌شود.

طبقه و فرهنگ خانواده: در خلال مصاحبه‌های عمیق انجام شده و نیز مراحل مختلف تجزیه و تحلیل داده‌ها، اکثر مشارکت‌کنندگان در زمینه عوامل خانوادگی مؤثر در انتخاب همسر و ازدواج موفق بر توجه به طبقه، فرهنگ خانواده و همسانی در این زمینه تأکید نمودند و آن را عامل بسیار مهمی قلمداد می‌کردند. در این مورد یکی از زوج‌ها موفق می‌گوید: «پیشنهادم این است که اولین کاری که افراد برای انتخاب همسر می‌کنند سطح فرهنگی و اقتصادی دو خانواده را با هم مقایسه کنند اگر تقریباً نزدیک به هم بودند بعداً اقدامات دیگر را انجام دهند».

شناخت کافی از خانواده همسر: در موارد بسیار زیادی زوج‌ها موفق بر شناخت و آشنایی کافی از خانواده همسر و فرهنگ آن تأکید کردند. در این زمینه یکی از زوج‌ها می‌گوید: «فکر می‌کنم که بهتره به زوج‌های جوان توصیه بشه که قبل از ازدواج شناخت کافی نسبت به هم و خانواده‌های هم داشته باشند تا به مشکلات بعد از ازدواج برخورد نکنند».

تعهد فرد نسبت به خانواده: یکی دیگر از عوامل در زمینه مقوله خانوادگی که زوج‌ها آن را در انتخاب همسر مهم می‌دانستند تعهد فرد نسبت به خانواده و میزان احترام قائل شدن نسبت به خانواده‌های طرفین بود. در این زمینه یکی از زوج‌ها موفق می‌گوید: «پایبندی به خانواده خیلی مهم است. همسرم شخص خودساخته‌ای بود و برای خانواده خودم و خودش اهمیت و احترام خاصی قائل بودند».

جدول ۲- عوامل خانوادگی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در انتخاب همسر

تعداد کد	کدگذاری محوری	تعداد کد	کدگذاری آزاد عوامل و خصوصیات مؤثر	تعداد کد
در انتخاب همسر				
۷	طبقه و فرهنگ خانواده	۴۴	اصالت خانوادگی و خانواده خوب	۷
۲۹			همسانی و هم‌طبقه بودن خانوادگی	۲۹
۸			توجه به سطح خانواده	۸
۱	تعهد فرد نسبت به خانواده	۲۵	توجه به مصلحت خانواده برای ازدواج	۱
۵			توجه و احترام به خانواده بخصوص پدر و مادر	۵
۴			پایبندی به خانواده	۴
۱۲			حفظ ارتباط متعادل بین خانواده‌ها	۱۲
۳			رفتار و نگرش فرد نسبت به خانواده	۳
۲۰	شناخت کافی از خانواده همسر	۲۰	شناخت از خانواده	۲۰

۲. عوامل فرهنگی و اجتماعی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در ازدواج موفق چیست؟

در زمینه عوامل پیش‌بینی‌کننده مؤثر در ازدواج موفق براساس جدول شماره (۳)، از بین ۹۵۳ کد آزاد استخراج شده در کل پژوهش ۲۰۳ کد به عوامل فرهنگی و اجتماعی اختصاص پیدا کرده است که در قالب ۴ مقوله عمده قرار گرفتند که به ترتیب عبارتند از: توجه به وضعیت اقتصادی، آداب و رسوم، مذهب و ارزش‌ها و تحصیلات. هر یک از این عوامل دارای زیرمجموعه‌های مختلفی بودند که به یافته‌های به دست آمده در هر یک از آنها پرداخته می‌شود.

وضعیت اقتصادی: در زمینه مسائل فرهنگی و اجتماعی یکی از مهمترین بعد مورد تأکید زوج‌ها موفق برای انتخاب همسر توجه به میزان آمادگی مالی فرد است. توانایی تأمین هزینه‌های زندگی و داشتن شغل با درآمد مشخص در کنار تشابه طبقه اقتصادی مواردی است که بیشتر مورد توجه بوده‌اند. همچنین بر مسئله مسکن و یا حداقل داشتن توانایی تأمین اجاره مسکن تأکید گردیده است. البته زوج‌ها موفق پیشنهاد می‌کنند که افراد در هنگام ازدواج و زندگی زناشویی در زمینه مسائل مالی صبر و تحمل داشته و انتظارات خویش را تعدیل کنند. در این زمینه یکی از زوج‌ها می‌گوید: «پسران باید از لحاظ اقتصادی آماده باشند، بسته به انتظارات طرفین حداقل یک خانه یا پولی برای اجاره منزل داشته باشند و یک کار ثابت و حقوق متوسط، و در ابتدای زندگی کمی توقعات خود را تعدیل کنند».

آداب و رسوم: قسمت عمده‌ای از زوج‌ها معتقدند که همسانی فرهنگی و تشابه در آداب و رسوم باعث افزایش رضایت زناشویی و کاهش تعارض می‌گردد. یکی از زوج‌ها می‌گوید:

«بهتر است که تفاوت فرهنگی و اجتماعی زیاد نباشد چون فاصله زیاد مسأله‌ساز است.» تعداد اندکی از زوج‌ها تفاوت فرهنگی در ازدواج را مشکل‌ساز نمی‌دانند. و بر قدرت سازش و حل مسئله در این زمینه تأکید می‌کنند. در این رابطه یکی از زوج‌ها می‌گوید: «همیشه تفاوت‌هایی هست و خانواده‌ها متفاوتند ولی باید سعی کنند این تفاوت‌ها رو حل کنند.»

مذهب و ارزش‌ها: توجه به مذهب و احترام به ارزش‌ها در تبریز بسیار مهم است و اکثر زوج‌ها موفق دارای تشابه مذهبی بودند و بر ارزش‌ها و اعتقادات در زندگی و انتخاب همسر تأکید بسیار زیادی می‌کردند. یکی از زوج‌ها در این زمینه می‌گوید: «ما خوشبختانه از لحاظ مذهبی بسیار مثل هم فکر می‌کردیم و هم عقیده بودیم و مشکل خاصی نداشتیم.»

تحصیلات: توجه به میزان تحصیلات به‌ویژه در مقاطع بالاتر و همسانی سطح سواد، مشخص شدن وضعیت تحصیلی بخصوص برای پسران، مورد توجه زوج‌ها بوده و برای انتخاب همسر بر آنها تأکید می‌کنند. در این رابطه یکی از زوج‌ها می‌گوید: «به نظر آدم باید به تحصیلات فرد مقابل دقت کند فردی که تحصیلات دانشگاهی دارد و وضعیت تحصیلی اش مشخص باشد و به اصول پایبند باشد باعث خوشبختی زندگی می‌شود.»

جدول ۳- عوامل فرهنگی و اجتماعی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در انتخاب همسر

تعداد کد	کدگذاری آزاد عوامل و خصوصیات مؤثر در انتخاب همسر	تعداد کد	کدگذاری محوری
۳۶	توانایی مالی	۱۰۵	وضعیت اقتصادی
۱۹	تشابه طبقه مالی		
۱۵	داشتن مسکن یا حداقل اجاره		
۳۰	شغل مناسب		
۱	پایان خدمت		
۴	اعتقاد به توانایی در اداره زندگی		
۶	هم طبقه بودن	۳۹	آداب و رسوم
۸	تشابه آداب و رسوم فرهنگی		
۸	توجه به طبقه اجتماعی		
۱۷	همسانی فرهنگی		
۵	توجه به ارزش‌ها	۳۵	مذهب و ارزش‌ها
۱۵	تشابه مذهبی		
۱۲	تشابه اعتقادات		
۱۰	هم سطح بودن سواد	۲۴	تحصیلات
۴	اتمام درس		
۱۰	تحصیلات عالی و مناسب		

۳. کدام عوامل مربوط به ارتباط زوجها پیش‌بینی‌کننده مؤثر قبل از ازدواج بر ازدواج موفق هستند؟

در زمینه عوامل پیش‌بینی‌کننده مؤثر بر ازدواج موفق، براساس جدول شماره (۴)، از بین ۹۵۳ کد آزاد استخراج شده ۲۸۳ کد به عوامل مربوط به ارتباط زوجها اختصاص پیدا کرده است که در قالب ۴ مقوله عمده قرار گرفتند که به ترتیب عبارتند از: بعد اخلاقی ارتباط، تعامل منطقی، بعد عاطفی و بعد اعتمادی ارتباط. هر یک از این عوامل دارای زیرمجموعه‌های مختلفی بودند که به یافته‌های به دست آمده در هر یک از آنها پرداخته می‌شود.

بعد اخلاقی ارتباط: اکثر زوجها برای انتخاب همسر و ازدواج موفق بر مسائل اخلاقی تأکید می‌کردند در این زمینه بر سه بعد اخلاق نیکو و مناسب، روراست بودن و صداقت و داشتن تعهد نسبت به زندگی تأکید نمودند. یکی از زوجها موفق در این رابطه می‌گوید: «موقعی که با هم ازدواج کردیم به هم تعهد دادیم که صداقت داشته باشیم، دروغ نگوئیم و به هم احترام متقابل بگذاریم و در همه موقعیت‌ها کنار هم باشیم».

تعامل منطقی: اکثر زوجها بر منطقی بودن و داشتن انتظارات مناسب در هنگام ازدواج تأکید می‌کردند. در این زمینه یکی از زوجها موفق می‌گوید: «از جوانان بخصوص دخترها می‌خواهم که هنگام ازدواج خیلی احساساتی نباشند و با دید منطقی و با توجه به تجزیه و تحلیل ازدواج‌های موفق و ناموفق به انتخاب بپردازند».

بعد عاطفی: علی‌رغم اینکه در محیط فرهنگی تبریز روابط عاطفی زوجها در جمع دیگران خیلی باز و آشکار نیست با این حال زوجها موفق بعد از تأکید بر عوامل اخلاقی و منطقی، بر مسئله عاطفه، توجه و عشق در زندگی تأکید و آن را مهم تلقی می‌کنند. در اشاره به مسئله عشق و عاطفه قسمت عمده‌ای از زوجها از کلمات و واژه‌های غیرمستقیم تری استفاده می‌کردند. در این زمینه یکی از زوجها موفق می‌گوید: «هنگامی که همسر مورد دلخواهم را انتخاب کردم خانواده قبول کرد. رابطه من با همسرم بسیار عمیق بود و با تفاهم و صمیمیت مسائل را حل می‌کردیم».

بعد اعتقادی ارتباط: توجه به اعتقادات و تشابه در این زمینه مورد تأکید بسیاری از زوجها بوده است. یکی از زوجها موفق می‌گوید: «با توجه به شناختی که از همسرم داشتم و مسائل اعتقادی که برام خیلی مهم بود فکر کردم شخص مناسبی است».

جدول ۴- عوامل مربوط به ارتباط زوج‌ها جهت پیش‌بینی‌کننده ازدواج موفق

تعداد کد	کدگذاری آزاد عوامل و خصوصیات مؤثر در انتخاب همسر	تعداد کد	عوامل زناشویی
۳	گذشت	۱۲۱	بعد اخلاقی ارتباط
۲۳	اخلاق نیکو		
۱۶	ارتباط مناسب		
۱۵	توجه به رفتار همسر		
۶	صبر		
۱۰	احترام متقابل		
۳۲	صداقت و پاکدامنی		
۸	مسئولیت‌پذیری		
۳	آزادی متقابل		
۵	وفاداری		
۳۲	منطقی بودن	۶۴	تعامل منطقی
۸	هم‌عقیده بودن		
۶	انتظارات متعادل		
۱۸	شناخت کافی		
۵	محبت و توجه	۶۱	بعد عاطفی
۱۱	نیاز به شریک همیشگی		
۱۸	عشق و علاقه به همسر		
۱۱	علایق		
۱۶	درک و تفاهم		
۱۸	تشابه در اعتقادات	۳۴	بعد اعتقادی
۱۶	توجه به ایمان و اعتقادات		

۴. کدام عوامل فردی (شخصیتی) پیش‌بینی‌کننده مؤثر بر ازدواج موفق هستند؟

در زمینه عوامل فردی (شخصیتی) پیش‌بینی‌کننده مؤثر بر ازدواج موفق، براساس جدول شماره (۵)، از بین ۹۵۳ کد آزاد استخراج شده ۲۵۸ کد به عوامل فردی (شخصیتی) اختصاص پیدا کرده است. در زمینه خصوصیات شخصیتی بیشترین موارد مورد تأکید زوج‌ها عبارت بودند از: انعطاف‌پذیری، مهربان بودن، اجتماعی بودن، با وجدان و متعهد بودن، داشتند اعتماد به نفس و آرام بودن. در این زمینه یکی از زوج‌های موفق می‌گوید هر اندازه آدم در

زندگی‌اش سخت‌گیری بیش از حد نکند و در روزهای اولیه ازدواج قدرت تحمل مسائل مختلف را داشته باشد موفق‌تر است. همسر بسیار مهربان، خونسرد و خوش اخلاق است و زندگی شادی داریم.»

جدول ۵- عوامل فردی (شخصیتی) پیش‌بینی‌کننده مؤثر بر ازدواج موفق

تعداد کل کد	کدگذاری محوری	تعداد کلی کد	کدگذاری آزاد خصوصیات فردی شخصیتی	تعداد کد		
۲۵۸	آرام بودن	۱۱	گذشت	۵		
			صبر	۶		
	انعطاف‌پذیری	۸۲	۴	خودشناسی	۴	
			۷	نداشتن توقع زیاد	۷	
			۴	سخت نگرفتن زیاد	۴	
			۲۶	منطقی بودن	۲۶	
			۱۱	واقع‌بین بودن	۱۱	
			۷	تصمیم‌گیری درست	۷	
			۱۱	بلوغ فکری	۱۱	
			۷	نیاز به زندگی مستقل	۷	
	عوامل فردی (شخصیتی)	۲۸	۵	پختگی	۵	
اجتماعی بودن			۵	شخصیت اجتماعی	۵	
			۶	رفتار اجتماعی مناسب	۶	
			۱	نوع رفتار فرد با خانواده‌اش	۱	
			۱۶	نحوه ارتباط	۱۶	
مهربان بودن			۷۷	۶	مهر و محبت	۶
				۲۸	اخلاق نیکو	۲۸
				۸	دوست داشتن	۸
				۱۵	احترام	۱۵
				۲۰	تفاهم و درک و شعور	۲۰
اعتماد به نفس	۱۰	اعتقاد به توانایی در اداره زندگی	۲۰			
با وجدان و متعهد بودن	۳۰	۳۰	صداقت	۳۰		
		۵	مسئولیت‌پذیری	۵		
		۶	پاک بودن	۶		
		۴	وفاداری	۴		
		۴	با ایمان بودن	۴		
		۲	بلوغ اخلاقی	۲		

در کنار توجه به عوامل مذکور در زمینه عوامل فردی و شخصیتی بر سایر عوامل نیز تأکید شده است که بهتر است افراد در آستانه ازدواج به آن توجه کنند. این عوامل عبارت بودند از: توجه به طرز تفکر و تأکید بر تشابه فکری، توجه به مسائل اخلاقی و تشابه در اعتقادات توجه به خصوصیات ظاهری و جسمانی و در نظر گرفتن تحصیلات و علایق. در مورد زمینه‌های مورد ذکر یکی از زوج‌ها می‌گوید: «من و همسر من هر دو اهل پیشرفت بودیم، هر دو در زندگی قانع بودیم، هر دو ساده بودن را دوست داشتیم و تشابه فکری و اخلاقی هم داشتیم». در زمینه توجه به سایر عوامل یکی از زوج‌ها گفت: «جوانان بهتر است حتماً توجه کنند که با توجه به گرایش و علاقه نسبت به فرد مورد نظر و حتی ظاهرش دست به انتخاب بزنند چون واقعاً تأثیر دارد، در کنار توجه به تشابه فکری، برای من ظاهر و تحصیلات هم مهم بود».

۵. کدام عوامل معنوی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در ازدواج موفق هستند؟

از بین ۹۵۳ کد آزاد استخراج شده در کل پژوهش، براساس جدول شماره (۶)، ۱۷۸ کد به مسائل معنوی و اخلاقی اختصاص پیدا کرده است. در این بعد به ترتیب عوامل زیر بیشتر مورد تأکید بودند: صداقت، اخلاق نیکو، ایمان و اعتقادات مشابه، شناخت خصوصیات اخلاقی، تشابه مذهبی، احترام متقابل، مسئولیت‌پذیری، توجه به ارزش‌ها، صبور بودن و گذشت، پاک بودن و وفاداری. زوج‌ها به مسائل معنوی و اخلاقی در ازدواج و انتخاب همسر بسیار تأکید می‌کنند و در هر عاملی که برای ازدواج مطرح می‌کردند حتماً در کنار آن توجه به مسائل اخلاقی و معنوی نیز مطرح بوده است. یکی از زوج‌های موفق می‌گوید: «رواست بودن همسر، نزدیکی در ایمان و اعتقادات، داشتن اخلاق نیکو و قلب رئوف و مهربان از جمله عواملی بودند که باعث شد همسر من را انتخاب کنم».

جدول ۶- عوامل معنوی پیش‌بینی‌کننده مؤثر در ازدواج موفق

تعداد کد	کدگذاری آزاد عوامل و خصوصیات مؤثر در انتخاب همسر	تعداد کد	کدگذاری محوری
۱۸	شناخت خصوصیات اخلاقی	۱۷۸	خصوصیات اخلاقی و
۲۸	صداقت		معنوی
۳	شخصیت اخلاقی		
۲۹	اخلاق نیکو		
۴	پاک بودن		
۴	وفاداری		
۶	صبور بودن		
۱۵	احترام متقابل		
۸	مسئولیت‌پذیری		
۵	گذشت		
۴	پابندی به خانواده		
۱۷	مذهب		
۳۶	ایمان و اعتقادات و تشابه		
۸	توجه به ارزش‌ها		
۳	بلوغ اخلاقی		

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از زوج‌ها موفق و زوج‌ها مطلقه در پژوهش حاضر عوامل مؤثر بر ازدواج موفق در بین زوج‌های تبریز به ترتیب اولویت و تأثیرگذاری عبارت بودند از: ۱. عوامل مربوط به ارتباط زوج‌ها، ۲. عوامل فردی و شخصیتی، ۳. عوامل اخلاقی و معنوی، ۴. عوامل فرهنگی و اجتماعی و ۵. عوامل خانوادگی. همچنین یافته‌های پژوهش بیانگر این است که در بین زوج‌های موفق گزینش و انتخاب همسر بیشتر توسط خود فرد و از طریق آشنایی صورت گرفته و خانواده‌ها نقش حامی، راهنما و در بعضی از مواقع نقش مطیع را داشته‌اند. در تمام ابعاد مورد ذکر بر مسائل اخلاقی به ویژه اخلاق نیکو و صداقت تأکید شده است. تمرکز زوج‌ها موفق بیشتر بر تعامل با یکدیگر بوده، فردگرایی در زندگی زناشویی کمتر دیده می‌شود و تعامل توأم با انعطاف‌پذیری، پشتیبانی از یکدیگر و بالا بردن میزان قدرت سازگاری بوده است. اگرچه این زوج‌ها به سوی خانواده هسته‌ای گرایش پیدا کرده‌اند اما همچنان ارتباط خویش را با والدین

و احترام به آنها را حفظ نموده‌اند، البته دایره ارتباط با خویشاوندان بسیار محدود شده است. در تبیین تأکید بر عوامل مربوط به تعامل زوج‌ها و عوامل فردی و شخصیتی در ازدواج می‌توان گفت تحت تأثیر فرایند مدرنیزاسیون، الگوها و عناصر سنتی ازدواج و خانواده در جوامع کمتر توسعه یافته، سرانجام به سمت مدل جهان‌شمول خانواده مردن با ویژگی‌هایی نظیر هسته‌ای بودن، فردمحوری، آزادی در انتخاب همسر، ازدواج در سنین بالا، باروری پایین و برابری جنسیتی پیش خواهد رفت (گود، ۱۹۹۳).

بررسی‌های صورت گرفته در استان‌های شمال غرب ایران در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که در بیشتر موارد انتخاب همسر توسط خود فرد با راهنمایی خانواده و حمایت آنها صورت می‌گیرد (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱). چنین یافته‌هایی با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد. علی‌رغم تأکید بر ابعاد زندگی زناشویی و فردی و گرایش به سوی استقلال، براساس تحقیقات سازمان ملی جوانان در ایران همچنانکه در پژوهش حاضر نیز دیده می‌شود افراد با وجود ناآرامی در خانواده و گرایش به سوی تعامل مبتنی بر ارتباط زن و شوهر تعلق خاطر بالایی نسبت به خانواده‌های خود (خانواده مبدأ) دارند. در زمینه تأکید بر مسائل اخلاقی نظرسنجی‌ها در ایران نشان می‌دهد صفاتی مانند اخلاق و رفتار خوب، نجابت، صداقت و گذشت از نظر بیش از نیمی از افراد مهم‌ترین ویژگی یک مرد یا زن خوب برای ازدواج به حساب می‌آید (سالاری فرد، ۱۳۸۶).

در آذربایجان شرقی به ویژه در تبریز به دلیل تعامل با کشورهای همجوار، بالا رفتن میزان تحصیلات، گرایش مردم به تغییر سبک زندگی در جهت توجه به رابطه زناشویی و تربیت فرزندان و پذیرش زندگی هسته‌ای، همچنین فشار مسائل کاری و مالی و نیز پابندی فرهنگی به مسائلی نظیر واجب دانستن احترام به پدر و مادر از طرف زوج‌ها و همچنین تأکید بر صادق بودن، تأکید بر ناموس و تعصب نسبت به همسر و والدین و نیز توجه به اعتقادات و باورهای معنوی باعث شده است که زوج‌ها در کنار تأکید بیشتر بر عوامل زناشویی و شخصیتی، همیشه به مسائل اخلاقی و خانوادگی نیز توجه کنند. به نظر می‌رسد چنین عواملی باعث شده‌اند که زوج‌ها در آموزش، بر مسائل فکری، اخلاقی، احساسی، رفتاری، ارتباطی، تعامل با خانواده و مسائل مالی و فرهنگی تأکید نمایند (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۱). برای چنین فضایی که گاه‌ب‌گاه باید فرد رفتار سنتی داشته باشد و علی‌رغم میل شخصی‌اش رفتار کند و پابند آداب و رسوم بوده و در محیط دیگر به رفتار جدید و تغییر یافته متوسل شود، انعطاف‌پذیری بالایی لازم است.

نتایج به دست آمده از این پژوهش در زمینه عوامل مؤثر در ازدواج موفق با نتایج پژوهش‌های مختلف سازمان ملی جوانان در استان‌های مختلف مال غرب به ویژه استان آذربایجان شرقی (۱۳۸۱)، سازمان ملی جوانان (۱۳۸۸)، دژکام، ۱۳۸۷، حسینی و همکاران، ۱۳۸۴، ساروخانی، ۱۳۸۱، محبوبی منش (۱۳۸۴)، موسوی (۱۳۸۴)، لونسون و همکاران (۲۰۰۷) و استانلی (۲۰۰۱) البته با در نظر گرفتن جوانب احتیاط (تحقیقات متفاوت در زمینه ازدواج، پرسشنامه‌های متفاوت ولی با شباهت‌هایی در متغیر وابسته) همخوانی دارد. یافته بارز این پژوهش بر اولویت دادن بیشتر به عوامل ارتباطی و فردی است. براساس یافته‌های این تحقیق پیشنهاد می‌شود به نقش زوج‌ها در انتخاب همسر توجه بیشتری شود، در زمینه مهارت‌های ارتباطی و عوامل بین فردی آموزش و اطلاعات لازم برای زوج‌ها فراهم گردد و بر این مسئله نیز تأکید شود که توجه به فرد و عوامل بین فردی در کنار توجه به عوامل اخلاقی، فرهنگی و خانوادگی زمینه ازدواج موفق را فراهم می‌آورد. با توجه به کیفی بودن مطالعه، گستردگی اطلاعات به دست آمده و ترجمه اطلاعات از زبان ترکی به زبان فارسی از جمله محدودیت‌های پژوهش بودند.

منابع

- ثنائی، ب. (۱۳۷۹) مقیاس‌های سنجش خانواده، تهران: انتشارات بعثت.
- حسینی، م.؛ محمدی، م.؛ یغمایی، ف. و علوی، ح. (۱۳۸۴) بررسی معیارهای انتخاب همسر زنان در شرف ازدواج مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهری تابعه دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران، مجله علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۳: ۴۲-۲۵.
- دژکام، م. (۱۳۸۷) روان‌شناسی ازدواج، تهران: انتشارات منشأ دانش.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۱) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: انتشارات سروش.
- سازمان ثبت احوال آذربایجان شرقی (۱۳۸۸). آمار طلاق و ازدواج، استان آذربایجان شرقی، تبریز.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۸) ازدواج موفق؛ عامل مهم ایجاد جامعه سالم، روزنامه ایران، ۲۰ آبان.
- سالاری فر، م. (۱۳۸۶) خانواده در نگرش اسلام و روان‌شناسی، تهران: انتشارات سمت.
- محبوبی منش، ح. (۱۳۸۴). تغییرات اجتماعی ازدواج. فصلنامه کتاب زنان، شماره ۲۶، ۲۹-۱۸.

موسوی، ا. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر روابط قبل از ازدواج بر تعارضات زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

Alder, M.C. (2005). *Latter-day Saint couple experience as newlyweds*. VIRGINIA Polytechnic Institute and State University.

Basby, D.M., & Taniguchi, N. (2000). *Expanding the Gottman Model: Family of origin, individual, and premarital contexts*. Poster session presented at the annual conference of the National Council on Family Relations, Minneapolis, MN.

Elder, S. (2005). *Interracial marriage*. United Church of God International Association.

Ghilds, G. (2009). *Marriage preparation educational programs: an evaluation of essential elements of quality*. thesis for degree of master of science. Brigham Young University.

Good, W. (1993). *"World Revolution & Family Patterns"*, London: Free Press of Glencoe.

Hawkins, A.J., Carroll, J.S., Doherty, W.J., Willoughby, B. (2004). A comprehensive framework for marriage education. *Family Relations*, 53, 547-558.

Levenson, R.W., Soto, J., & Pole, N. (2007). Emotion, biology, and culture. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology*, (pp. 780-796). New York: Guilford Press.

Olson, D.H., & Olson-Sigg, A.K. (1999). *PREPARE/ENRICH Program: Version 2000*. Retrieved April 24, 2009, from <http://www.prepare-enrich.com>.

Sheffield, R. (2008). *Dating in midlife: A dyadic approach to examining the influence of life course factors on partner perceptions*. Brigham Young University.

Stanley, S.M. (2001). Making a case for premarital education, *Family Relations*, 50, 272-280.